

İç Hastalıkları Hemşireliği Dersinin Öğrencilerin Eleştirel Düşünme Eğilimine Etkisi

Nazan Kılıç Akça, Sibel Kiper

Bozok Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Yozgat, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışma, iç hastalıkları hemşireliği dersinin hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisini değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak yapıldı.

Hastalar ve Yöntem: Araştırmanın evren ve örneklemini, ilk defa iç hastalıkları hemşireliği dersi alan 55 öğrenciden araştırmacılar tarafından çalışma ile ilgili bilgilendirme yapıldıktan sonra kendi isteği ile araştırmaya katılmayı kabul eden 45 öğrenci oluşturdu. Veriler sosyo-demografik bilgileri içeren veri toplama formu ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği ile toplandı. Formlar, iç hastalıkları hemşireliği dersinin ilk ve son gününde uygulandı. Verilerin analizinde Varyans analizi, Student t testi ve Pearson korelasyon analizi kullanıldı.

Bulgular: İç hastalıkları hemşireliği dersi alan öğrencilerin dönem başında eleştirel düşünme eğilim puanı düşük (199.8 ± 14.7) olup dönem sonunda eleştirel düşünme eğilim puanında (226.3 ± 22.7) istatistiksel olarak anlamlı bir artış saptandı ($p < 0.001$). Ayrıca ölçeğin doğruluğu arama, açık fikirlilik ve sistematiklik alt boyutlarından istatistiksel olarak anlamlı bir artış belirlendi ($p < 0.001$).

Sonuç: Bu doğrultuda, hemşirelik bölümü öğrencilerine eğitimleri süresince eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek öğretim yöntem ve stratejilerinin kullanılması için fırsat yaratılması önerilebilir.

Anahtar sözcükler: Hemşirelik öğrencisi, eleştirel düşünme, iç hastalıkları hemşireliği

THE EFFECT OF INTERNAL MEDICINE NURSING COURSE ON STUDENTS TENDENCY OF CRITICAL THINKING

ABSTRACT

Purpose: This study was done in order to assess the impact of internal medicine nursing course on nursing students' critical thinking tendency.

Patients and Methods: Out of 55 first year internal medicine students, 45 formed the sample group who agreed to join the research after taking the necessary information about it. The data is collected by using data form including socio-demographic information and the information collected by the California Critical Thinking Disposition Inventory. Forms are applied on the first and last day of internal medicine nursing course. In the analysis of the data analysis of variance, Student's t test and Pearson's correlation analysis was used.

Result: While the critical thinking trend grade of internal medicine students' was low (199.8 ± 14.7) in the beginning of the semester, it has increased significantly (226.3 ± 22.7) in the end of semester ($p < 0.001$). Moreover, there was a significant increase in being open-minded and systematic ($p < 0.001$).

Conclusion: In line with these results, teaching methods and strategies that will improve critical thinking skills of nursing students and creating opportunities for are suggested.

Key words: Nursing student, critical thinking, internal medicine nursing

Bilgi çağının değişen yaşam koşullarıyla, yaşamın her alanında ve özellikle eğitim alanında eleştirel düşünme becerileri önem kazanmıştır (1). Yükseköğretim kurumları, ilgili disiplinlere yönelik olarak toplumun gereksinimlerini karşılayacak yeterlilikte, düşünme becerileri gelişmiş, duyarlı mezunlar yetiştirme

sorumluluğunu taşımaktadır. Bu nedenle eleştirel düşünme becerileri gelişmiş, bağımsız farklı grup ve disiplinlerle birlikte çalışma yeterliliğini kazanmış mezunlar yetiştirilmelidir (2-4).

Eleştirel düşünme, rasyonel bir şekilde belirli iddiaların akla yatkınlığını, yargılama yeteneğini, kanıtları tartmayı, üstü kapalı şeyleri mantıklı bir şekilde öne sürmeyi, karşıt

fikirler ve alternatif hipotezler sunmayı gerektirir (3). Sağlık bakımındaki köklü ve hızlı değişiklikler, teknolojiye gelişmeler, sağlığı yükseltme ve bireylerin iyilik halini artırmaya yönelik araştırmalar hemşirenin çağdaş bilgi ve uygulama ile ilgili esasları kavramasını, yaşam boyu öğrenim ilkesinin benimsenmesini, edindiği yeni bilgi ve becerileri birey, aile ve toplumun sağlık bakımında kullanabilmesini gerektirmektedir (5).

Hemşirelerin ve hemşirelik öğrencilerinin hem günlük hayatta, hem de klinik alandaki uygulamalar ve bakım için gereken kararlar almasında; karşılaştıkları çeşitli etik konuların çözümünde, yeterli, yaratıcı ve etkili hemşirelik bakımı verebilmeleri için eleştirel bir şekilde düşünmeleri gerekir (6). Dolayısıyla öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğiliminin belirlenmesi ve eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi; bireysel, mesleki gelişim, hemşirelik uygulamalarının iyileştirilmesi ve toplumun sağlık bakım kalitesinin yükseltilmesi açısından önemlidir.

Profesyonel hemşirelik eğitimi, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözüme becerilerini geliştirmeye odaklanmalı ve özellikle hemşirelik müfredatlarında yer alan temel mesleki derslerin öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine etkisini gözden geçirmelidir (7). İç hastalıkları hemşireliği ikinci sınıfta okutulan önemli uygulamalı mesleki derslerden birisidir. Bu dersin başarılabilmesi için daha önceki dönemlerde verilen temel tıp bilimleri derslerinin eleştirel düşünme konsepti içerisinde temel hemşirelik becerileriyle birleştirilmesi gerekir.

Hemşirelik müfredatında yer alan derslerin tümünün öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine katkısı olmakla birlikte bu çalışma, ilk defa karmaşık sağlık sorunlarıyla karşılaşması nedeniyle neden sonuç ilişkisini kurduğu iç hastalıkları hemşireliği dersinin, öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve yöntem

Çalışma, ön test-son test araştırma modeli kullanılarak yarı-deneysel olarak yapıldı. Araştırmanın evrenini Yozgat Sağlık Yüksekokulu hemşirelik bölümü iç hastalıkları hemşireliği dersini alan öğrenciler (N=55), örneklemini ise verilerin toplandığı gün okulda bulunan ve çalışmaya katılmayı kabul eden öğrenciler (n=45) oluşturdu (ankete katılım oranı %81,8). Araştırma kurumdan ve öğrencilerden yazılı izin alınarak yapıldı. Öğrencilere gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra formları doldurmaları sağlandı.

İç hastalıkları hemşireliği dersi alana kadar öğrencilerin bireysel ve kültürel özellikleri aynı zamanda şimdiki kadar aldıkları derslerdeki kullanılan eğitim-öğretim metotları doğrultusunda ortalama bir eleştirel düşünme becerisine sahip oldukları düşünülmektedir. Hemşirelik eğitiminin birinci sınıfını tamamlayan öğrencilerin ikinci sınıf güz döneminde aldıkları iç hastalıkları hemşireliği dersinin kompleks ve uygulamalı bir ders olması nedeniyle öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine katkısının olabileceği düşünülmektedir.

İç hastalıkları hemşireliği dersi, üçüncü yarıyıldan verilen 6 saat teorik 16 saat klinik uygulaması olan hemşirelikte temel mesleki derslerden birisidir. Dersin teorik kısmı 2 Öğretim üyesi ve 1 Öğretim görevlisi tarafından, uygulama kısmı ise 2 Öğretim üyesi, 1 Öğretim görevlisi ve 4 Araştırma görevlisi tarafından yürütüldü. Dersin yürütülmesinde grup tartışması, vaka tartışması, problem çözme süreci gibi interaktif eğitim-öğretim yöntemleri kullanıldı. Uygulama bölümü ise ikinci basamak sağlık hizmeti veren devlet hastanesinin dahiliye, nöroloji, göğüs, fizik tedavi ve rehabilitasyon servisi, yaşlı-özürlü bakım ve rehabilitasyon merkezinde 12'li gruplar halinde yapıldı.

Veriler literatür taranarak oluşturulan Sosyo-demografik veri toplama formu ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (KEDEÖ) kullanılarak iç hastalıkları hemşireliği dersinin ilk ve son gününde toplandı.

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği (KEDEÖ), 1990 yılında Amerikan Felsefe Derneği'nin düzenlediği Delphi Projesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. KEDEÖ'nün orijinali Facione, PA., Facione, NC. ve Giancarlo tarafından 1998 yılında geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlama çalışması Kökdemir (2003) tarafından yapılmıştır (8). Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan KEDEÖ, 51 maddeden ve 6 alt boyuttan (Doğruyu arama, açık fikirlilik, analitiklik, sistematiklik, kendine güven, meraklılık) oluşan 5'li likert tipi bir ölçek olup her madde için verilen puan esas alınmaktadır. Ölçeğin cronbach alpha güvenirlik katsayısı 0.88 olarak belirlenmiştir (8). Bizim çalışmamızda ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.75 bulunmuştur. Ölçeğin olumsuz olan maddeleri (5, 6, 9, 11, 15, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28, 33, 36, 41, 43, 45, 47, 49, 50) ters yönde puan almaktadır. KEDEÖ'nün değerlendirilmesinde; öğrencilerin maddelere katılma durumlarına göre her maddeye verdikleri puanlar toplanıp sonuç 306 puan üzerinden değerlendirilir. Puanlama sonucunda 240'ın altında puan alanların düşük, 240-300 arasında puan alanların orta ve 300'ün üzerinde puan

alanların ise yüksek eleştirel düşünme beceri düzeyine sahip oldukları kabul edilmiştir (8-9).

Verilerin analizinde Varyans analizi, Student t testi ve Pearson korelasyon analizi kullanıldı. Sonuçlar $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirildi.

Bulgular

İç hastalıkları hemşireliği dersi alan öğrencilerin %73.3'ü kız, yaş ortalaması $20,3\pm 1,3$ 'dür. Öğrencilerin %42.1'i ailenin ilk çocuğu, %80.0'i üç ve üzeri kardeşe sahip, %51.2'si ilçe merkezinde yaşamakta, %51.1'inin annesi ve %53,3'ünün babasının ise ilköğretim mezunu olduğu belirlendi. Öğrencilerin %84.4'ünün annesinin ev hanımı olduğu ve büyük bir kısmının (%88.9) gelir durumlarının ise orta düzeyde olduğu saptandı. Yarıısı aile yapısını koruyucu (%53.3) olarak değerlendirirken, %35.6'sı ise demokratik olarak tanımladı (Tablo1).

Öğrencilerin %53.3'ü sosyal aktivitelere kısmen katıldığını ve bilimsel yayın takip ettiğini, %42.2'si bilimsel etkinliklere katılmadığını ve %57.8'i ise derste grup içi tartışmalara aktif katıldığını ifade etti (Tablo 2).

İç hastalıkları hemşireliği dersi alan öğrencilerin dönem başındaki eleştirel düşünme eğilim puanlarının düşük ($199,8\pm 14,7$) (min:168, max:232) olduğu saptandı. Dönem sonunda ise eleştirel düşünme eğilim puanlarında ($226,3\pm 22,7$) (min:182, max:270) anlamlı bir artış olmasına rağmen ölçek sınıflandırılmasına göre "düşük" olarak belirlendi ($p<0.001$). Ayrıca ölçeğin doğruluğu arama, açık fikirlilik ve sistematiklik alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış saptanırken ($p<0.001$) diğer alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı bir değişme saptanmadı ($p>0.05$)(Tablo 3).

Öğrencilerden cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, yaşadığı yer, ekonomik durum, anne-baba eğitim durumu, sosyal ve bilimsel aktivitelere katılma ve grup içi tartışmalara katılma durumları ile eleştirel düşünme eğilim puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0.05$). Ayrıca çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ile iç hastalıkları hemşireliği dersindeki akademik başarıyla istatistiksel olarak pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi ($r: 0.286, p<0.05$).

Tartışma ve sonuç

Hemşirelik bakımının içeriğine ve niteliğine dinamiklik kazandıran eleştirel düşünme becerisinin yetersizliği; hizmette kaliteyi, etkinliği ve yeterliliği, meslekte profesyonelliği,

Tablo 1. Öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri.

Sosyo-demografik özellikler	n	%
Ginsiyet		
Kız	33	73,3
Erkek	12	26,7
Yaş ortalaması		20,3±1,3
Kardeş sayısı		
1-2	9	20,0
3 ve üzeri	36	80,0
Ailenin kaçınıcı çocuğu		
Bir	19	42,2
İki	8	17,8
Üç	15	33,3
Dört	3	6,7
Yaşadığı yer		
Büyükşehir	11	24,4
Şehir	11	24,4
İlçe	23	51,2
Anne eğitim durumu		
Okur yazar	15	33,3
İlköğretim	23	51,1
Lise ve üzeri	7	15,6
Baba eğitim durumu		
Okur yazar	5	11,1
İlköğretim	24	53,3
Lise ve üzeri	16	35,6
Anne işi		
Ev hanımı	38	84,4
Memur	7	15,6
Baba işi		
Emekli	17	37,8
İşçi	13	28,9
Memur	8	17,8
Çiftçi	7	15,6
Aile yapısı		
Koruyucu	24	53,3
Demokratik	16	35,6
Otoriter	5	11,1
Ekonomik durum		
Orta	40	88,9
Kötü	5	10,1

otonomi ve güç sahibi olmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle hemşirelik mesleği üyeleri ne kadar iyi düzeyde eleştirel düşünme becerisine sahip olurlarsa o ölçüde toplumun sağlığını koruma, geliştirme ve yaşam kalitesini artırma yönünde etkin hizmet verebilirler.

Bu çalışmada İç Hastalıkları Hemşireliği dersi alan öğrencilerin, dönem başındaki eleştirel düşünme eğilim puanlarında dönem sonunda anlamlı bir artış olmasına rağmen öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri düşük

Tablo 2. Öğrencilerin sosyal ve bilimsel aktivitelere katılma durumu.

Sosyal ve bilimsel aktivitelere ait özellikler	n	%
Sosyal etkilere katılma durumu		
Katılıyor	15	33,3
Kısmen katılıyor	24	53,3
Katılmıyor	6	13,4
Bilimsel etkilere katılma durumu		
Katılıyor	7	15,6
Kısmen katılıyor	19	42,2
Katılmıyor	19	42,2
Bilimsel yayın takip etme durumu		
Eden	24	53,3
Etmeyen	21	46,7
Grup içi tartışmalara katılma durumu		
Katılan	26	57,8
Katılmayan	19	42,2

bulundu (Tablo 3). Akkuş ve ark. (2010), Atay ve ark. (2009) ve Öztürk ve Ulusoy (2008)'un çalışmalarında da ikinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puan ortalamalarının düşük olduğu belirtilmiştir (10-12). Buna karşın bazı çalışmalarda hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanlarının orta ve yüksek düzeyde olduğunu belirten sonuçlar da bulunmaktadır (4,13-16). Beşer ve Utku (2005)'nin hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini değerlendirdikleri çalışmaların da öğretim döneminin başında eleştirel düşünme eğilim puanlarının orta düzeyde olduğu, dönem sonunda ise eleştirel düşünme eğilim puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğu ifade edilmiştir (15). Okullardaki hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puanları arasındaki bu farklılığın örneklemin daha önceki eğitim özellikleri, sosyo-kültürel özellikleri, eğitim ve uygulama alanlarındaki farklılıklar, ezberci öğrenmeye dayalı, baskıcı öğretmen-öğrenci ilişkisi ve öğretim elemanlarının özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Çalışmamızda, ölçeğin doğruyu arama, açık fikirlilik ve sistematiklik alt boyutlarında anlamlı bir artış saptanmışken analitiklik, kendine güven, meraklılık alt boyutlarında bir değişikliğin olmadığı saptandı (Tablo 3). Arslan ve ark. (2009)'nın hemşirelerde yaptıkları çalışmada ölçeğin alt boyutlarından açık fikirlilik, kendine güven, doğruyu arama, sistematiklik, meraklılık alt boyut puan ortalamaları düşük, analitiklik alt boyut puan ortalamaları ise yüksek bulunmuştur (17). Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim ölçeği alt boyut puanlarına bakıldığı bir çalışmada meraklılık, kendine güven alt boyutlarında anlamlı bir artış saptanmıştır (15). Şenturan ve Alpar'ın yapmış oldukları çalışmada eleştirel düşünme eğilim ölçeği analitiklik, kendine

Tablo 3. İç Hastalıkları hemşireliği alan öğrencilerin KEDEÖ ve alt faktörlerine göre puan ortalamaları

Ölçek ve alt faktörler	İç hastalıkları hemşireliği dersi öncesi $X \pm SS$ (min-max)	İç hastalıkları hemşireliği dersi sonrası $X \pm SS$ (min-max)	t	p
KEDEÖ	199,8 ± 14,7 (168-232)	226,3 ± 22,7 (182-270)	-6,495	0,000
Doğruyu Arama	30,8 ± 7,3 (17,1-47,1)	38,6 ± 7,8 (14,3-55,7)	-3,899	0,000
Açık Fikirlilik	30,1 ± 5,9 (20,8-42,5)	42,9 ± 7,0 (23,3-52,5)	-8,588	0,000
Sistematiklik	34,3 ± 5,5 (20,0-48,3)	44,3 ± 8,0 (26,7-58,3)	-6,297	0,000
Meraklılık	47,6 ± 5,5 (33,7-60,0)	46,5 ± 5,2 (36,2-57,5)	-1,257	0,215
Kendine Güven	40,6 ± 6,8 (25,7-57,1)	41,0 ± 7,3 (22,9-58,6)	-0,330	0,743
Analitiklik	50,1 ± 4,9 (35,4-60,0)	50,3 ± 4,8 (39,1-60,0)	-0,151	0,881

güven alt boyut puanları dördüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinde I. sınıf hemşirelik öğrencilerinden anlamlı oranda yüksek bulunmuştur. Çalışmalardan da anlaşılacağı gibi analitiklik, kendine güven duygusunun gelişmesinde, eğitim süreci önemli yer tutmaktadır. İç hastalıkları hemşireliği dersini alan ikinci sınıf öğrencilerinin analitik düşünme, meraklılık ve kendine güven duygusunun artmaması hemşirelikle ilgili mesleki derslerin tamamını almadıklarından kaynaklanmış olabilir. Profesyonel hemşirenin özelliklerden eleştirel düşünme ve karar verme becerilerinin geliştirilmesine gereksinim olduğu açıktır. Bu gereksinim eğitimde değişimi zorunlu hale getirmiştir. Sözü edilen bu becerileri destekleyen ve geliştiren eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir (2).

Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri puan ortalamalarıyla iç hastalıkları hemşireliği dersindeki akademik başarıları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlendi. Küçüküçlü ve ark. (2010)'nın çalışmasında 2,3 ve 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilim puan ortalamaları ile klinik değerlendirme puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (14). Shin (1998)'in Koreli öğrencilerle yaptığı çalışmada eleştirel düşünme puanı yüksek olan öğrencilerin klinik uygulamada daha başarılı oldukları görülmüştür (19). Eleştirel düşünmenin hemşirelerin klinik karar verme becerileri üzerinde olumlu etkisi olduğu

ve klinik başarıyı arttırdığı yapılan çalışmada da belirtilmiştir (18). Eleştirel düşünme becerisi, hemşirelik öğrencilerinin klinik alanda alternatifler bulmasını ve problem çözmesini, otonomi sağlamasını, hemşirelik bilgi ve becerisini sistematik bir şekilde hasta bakımına yansıtmasını olanaklı kıldığı için klinik başarıları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, öğrencilerin iç hastalıkları hemşireliği dersini almadan önce eleştirel düşünme eğilimlerinin düşük olduğu, iç hastalıkları hemşireliği dersini aldıktan sonra ise

öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin arttığı ancak istenen düzeyde olmadığı saptandı.

İç hastalıkları hemşireliği dersinin; ders içeriğinin, uygulama alanlarının ve dersin yürütülmesinde kullanılan eğitim öğretim metotlarının eleştirel düşünmenin bileşenlerine uygun olarak gözden geçirilmesi ve dersi yürüten öğretim elemanlarının da eleştirel düşünme becerilerinin değerlendirilmesi önerilebilir. Ayrıca hemşirelikteki diğer mesleki derslerin ve klinik uygulamaların da öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimine etkisini araştırarak çalışmalar planlanabilir.

Kaynaklar

1. Kılıç Akça N, Taşçı S. Hemşirelik Eğitimi ve Eleştirel Düşünme. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2009;5(2):187-195.
2. Uçan Ö, Taşçı S, Ovayolu N. Eleştirel Düşünme ve Hemşirelik. Fırat Sağlık Bilimleri Dergisi 2008;1(7):17-27.
3. Henderson A, Winch S, Partner AH. A Conceptual Model For Continuous Clinical Education. Nurse Education Today 2006;26(2):104-109.
4. Kawashima A, Petrini MA. Study of Critical Thinking Skills in Nursing Students and Nurses in Japan. Nurse Education Today 2004;24:286-292.
5. Worrell, JA, Profetto, M.J. Critical Thinking as an Outcome of Context-Based Learning Among Post RN Students, A Literature Review. Nurse Education Today 2007;27:420-426.
6. Martin S. The Theory of Critical Thinking of Nursing. Nursing Education Perspectives 2002;23(5):244-247.
7. Marchigiano G, Eduljee N, Harvey K. Developing Critical Thinking Skills From Clinical Assignments: A Pilot Study on Nursing Students' Self-Reported Perceptions. Journal of Nursing Management 2011;19(1):143-152.
8. Kökdemir D. Belirsizlik Durumlarında Karar Verme ve Problem Çözme, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara: 2003.
9. Şenturan L, Alpar ES. Hemşirelik Öğrencilerinde Eleştirel Düşünme. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2008;12(1):22-30.
10. Öztürk N, Ulusoy H. Lisans ve Yüksek Lisans Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Eleştirel Düşünmeyi Etkileyen Faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi 2008;1(1):15-25.
11. Atay S, Ekim E, Gökçaya S, Sağım E. Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2009;39-46.
12. Akkus Y, Kaplan F, Kaçar N. Kars Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeyleri ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2010;5(15):103-111.
13. Bulut S, Ertem G, Sevil Ü. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi 2009;2(2):27-38.
14. Küçükçüçlü Ö, Kanbay Y. Hemşirelik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Klinik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2011;14(3):21-25.
15. Beşer A, Utku M. Hemşirelik ve Mühendislik Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Belirlenmesi Dokuz Eylül Üniversitesi II. Aktif Eğitim Kurultayı; 2005 04-05 Haziran; İzmir.
16. Zhi-Wen W, Hong-Yu S, Xue W, et al. Comparison On Critical Thinking Disposition in Baccalaureate Nursing Students in Different Grades. Chinese Journal of Nursing Education 2009-03 (Abstract) http://en.cnki.com.cn/Article_en/CJFDTOTAL-ZHHU200903016.htm. Erisim:18.01.2012
17. Arslan Gürol G, Demir Y, Eşer İ, Khorshid L. Hemşirelerde Eleştirel Düşünme Eğilimini Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2009; 12:1:72-80.
18. Shin KR. Critical Thinking Ability and Clinical Decision-Making Skills Among Senior Nursing Students in Associate and Baccalaureate Programmes in Korea. Journal of Advanced Nursing, 1998;27(2):414-421.
19. Bowles K. The Relationship of Critical-Thinking Skill And The Clinical Judgment Skills of Baccalaureate Nursing Students. Journal of Nursing Education 2000;39(8):373-376